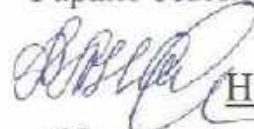

Міністерство освіти і науки України
Національний аерокосмічний університет ім. М. Є. Жуковського
«Харківський авіаційний інститут»
Кафедра Права (№ 702)

ЗАТВЕРДЖУЮ

Гарант освітньої програми

Наталія ФЕДОСЕНКО

«29» серпня 2024 р.

СИЛАБУС
ОБОВ'ЯЗКОВОЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
МІЖНАРОДНЕ ПРАВО

Галузь знань: 08 ПРАВО

Спеціальність: 081 ПРАВО

Освітньо-професійна програма: ПРАВО

Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)

Форма навчання: денна та заочна

Силабус введено в дію з 01.09.2024 року

Розробник:

Професор кафедри права, доктор юридичних наук,
професор Наталія ФІЛІПЕНКО

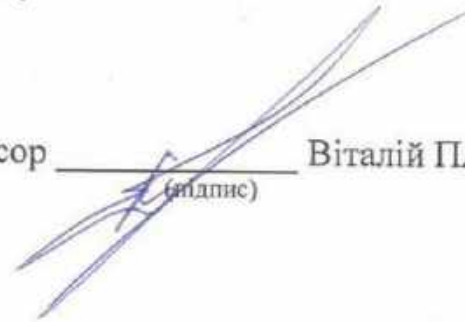

(підпис)

Силабус навчальної дисципліни розглянуто на засіданні кафедри права
гуманітарно-правового факультету:

Протокол № 1 від 29.08.2024 року

Завідувач кафедри права,
доктор юридичних наук, професор

(підпис)

Віталій ПАВЛИКІВСЬКИЙ

1. Загальна інформація про викладача

Філіпенко Наталія Євгенівна

докторка юридичних наук, професорка.

E-mail: n.filipenko@khai.edu

Сферу наукових інтересів становлять питання методики та методології наукової діяльності, проблеми правового регулювання превентивної діяльності правоохоронних органів, питання протидії кіберпротиправності; забезпечення безпеки критичної інфраструктури; права людини та їх забезпечення під час здійснення оперативно-розшукових заходів; забезпечення державної політики протидії злочинності на об'єктах аерокосмічної галузі та критичної інфраструктури.

Викладає дисципліни: «Кримінологія», «Міжнародне право», «Кримінальне право», «Правові засади запобігання та протидії корупції», «Міжнародне кримінальне право та міжнародне співробітництво в сфері запобігання злочинності», «Актуальні питання судової експертизи».

2. Опис навчальної дисципліни

Семестр, в якому викладається дисципліна 7

Обсяг дисципліни: 5 кредитів ЄКТС/150 годин, у тому числі: аудиторних – 80 год., самостійної роботи здобувачів – 70 год.

Форма здобуття освіти – *денна, заочна*

Дисципліна обов'язкова

Види навчальної діяльності – *лекції, семінарські та практичні заняття*

Види контролю – *модульний контроль, іспит*

Мова викладання – українська

Пререквізити – «Теорія держави і права», «Конституційне право», «Цивільне право», «Адміністративне право», «Кримінальне право».

Кореквізити – «Кримінальні правопорушення на об'єктах критичної інфраструктури та повітряного транспорту», «Міжнародне повітряне та космічне право».

3. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета: ознайомити з особливостями, основними поняттями, категоріями, інститутами та галузями міжнародного права; здійснити правову підготовку, спрямовану на формування інтелектуального потенціалу висококваліфікованих працівників, що опанували основи теоретичних знань у сфері міжнародного права, необхідні для майбутньої трудової діяльності.

Завдання: розуміти міжнародне право через його системні елементи: основні принципи, галузі, інститути та норми; вміти визначати риси й закономірності розвитку сучасного міжнародного права; розуміти взаємозв'язок і взаємозалежність міжнародного і внутрішньодержавного права на прикладі України; вміти чітко визначити місце й роль міжнародних організацій у міжнародній системі, механізм їх функціонування, юридичну силу прийнятих актів; вміти, керуючись текстами міжнародних угод, аналізувати зовнішню політику України та інших держав на предмет їх відповідності до цих норм; опанувати термінологію міжнародного права.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студенти повинні:

знати: коло суспільних відносин, що регулюються міжнародним правом; норми чинного законодавства, практику його застосування, проблеми та напрями його вдосконалення в ринкових умовах

уміти: орієнтуватися у системі джерел міжнародного права та знати їх особливості; аналізувати, самостійно тлумачити, узагальнювати та правильно застосовувати джерела міжнародного права у практичній діяльності, роз'яснювати їх зміст іншим; користуватися джерелами права, тлумаченнями і коментарями норм права при вирішенні конкретних міжнародних спорів; добирати літературу з міжнародного права, складати конспекти і тези виступів, опрацьовувати правову інформацію; логічно, послідовно, з виокремленням головного, доказово викладати правничий матеріал із застосуванням знань з різних джерел і галузей права; застосовувати правові знання з міжнародного права для оцінювання юридичних фактів, обґрунтовувати їх правову оцінку; обґрунтовано вирішувати питання реалізації норм міжнародного права на практиці; керуватись у практичній діяльності та в поведінці правовими знаннями і переконаннями, брати участь у правовому вихованні населення

Перелік компетентностей

Інтегральна компетентність. Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у галузі професійної правничої діяльності або у процесі навчання, що передбачає застосування правових доктрин, принципів і правових інститутів і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

Загальні компетентності (ЗК)

ЗК4. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК6. Здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології.

ЗК13. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК15. Прагнення до збереження навколишнього середовища.

Фахові компетентності (ФК)

СК8. Здатність застосовувати правові принципи та доктрини.

СК9. Здатність використовувати бази даних органів юстиції та інформаційні технології необхідні під час здійснення юридичної діяльності.

СК12. Здатність аналізувати правові проблеми та юридичні факти, формувати та обґрунтовувати правові позиції.

СК14. Здатність до консультування з правових питань, зокрема, можливих способів захисту прав та інтересів клієнтів, відповідно до вимог

професійної етики, належного дотримання норм щодо нерозголошення персональних даних та конфіденційної інформації.

СК16. Здатність до логічного, критичного і системного аналізу документів, розуміння їх правового характеру і значення.

Програмні результати навчання:

РН 5. Давати короткий правовий висновок щодо окремих фактичних обставин з достатньою обґрунтованістю.

РН 15. Вільно використовувати для правничої діяльності доступні інформаційні технології і бази даних.

РН 20. Виокремлювати і аналізувати юридично значущі факти і робити обґрунтовані правові висновки.

РН 21. Готувати проекти необхідних актів застосування права відповідно до правового висновку зробленого у різних правових ситуаціях.

РН 22. Надавати консультації щодо можливих способів захисту прав та інтересів клієнтів у різних правових ситуаціях.

3. Програма навчальної дисципліни

ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ 1. ОСНОВНІ ПОНЯТТЯ І ЗАГАЛЬНІ ІНСТИТУТИ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА

ТЕМА 1. ПОНЯТТЯ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА, ПРЕДМЕТ ЙОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Поняття МП. МП як правова система і як навчальна дисципліна. МП самостійний нормативний комплекс, система юридичних норм, створених спільно державами.

Предмет регулювання. Види відносин, що регулюються нормами МП. Міжнародні міждержавні відносини. Міжнародні відносини недержавного характеру. Категорія справ (питання), що характеризують предмет регулювання. Участь МП у регулюванні внутрішньодержавних відносин. Міжнародне публічне право (МП) і міжнародне приватне право (МЧП). Їх зближення, взаємопроникнення.

МП як особлива правова система. Тлумачення конституційної норми про принципи і норми міжнародного права, про міжнародні договори як складові частини правової системи України. Концепція розмежування створеного державою права і застосування державою міжнародного права. Виникнення і розвиток міжнародного права.

Основні риси сучасного МП. Закономірності розвитку суспільства і МП. Соціально політичні середовище функціонування МП. Фактори удосконалення МП, прогресивний розвиток його принципів і норм, міжнародний правопорядок.

Особливості механізму правозастосування в Україні, місце МП у цьому механізмі. Припинення існування СРСР і МП.

Система МП. Основні принципи МП. Спільні для МП інститути. Галузі МП, підгалузі і правові інститути в рамках галузі.

Міжнародно-правова термінологія. Її співвідношення з політичними, загально-правовими термінами, з національно-правовою термінологією. Договірна інтерпретація термінів.

ТЕМА 2. СУБ'ЄКТИ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА

Поняття і види суб'єктів МП. Традиційні погляди на особливий статус суб'єктів МП. Виникнення нових міркувань про характер суб'єктів МП, про зміст міжнародної здатності.

Категорія основних (первинних) суб'єктів і категорія похідних (другорядних) суб'єктів. Суб'єкти, правотворчі і разом із тим правозастосовні та суб'єкти тільки правозастосовні. Можливість розподілу суб'єктів за галузевими ознаками.

Міжнародна правосуб'єктність. Використання в міжнародно-правових актах термінів “правосуб'єктність”, “правоздатність”. Права й обов'язки суб'єктів: основні й індивідуальні.

Держави - основні суб'єкти МП. Державний суверенітет. Роль МП у регулюванні міждержавних відносин. Особливості правосуб'єктності держав.

Визнання держав. Визнання як правовий інститут. Теорії визнання. Значення визнання. Форми визнання держав. Питання про визнання урядів. Визнання органу нації, яка бореться за своє звільнення.

Правонаступництво держав. Правонаступництво як складний міжнародно-правовий інститут. Види (варіанти) правонаступництва. Теорії правонаступництва. Правонаступництво стосовно договорів, його нормативна регламентація в різних ситуаціях. Правонаступництво щодо державної власності, державних архівів, державних боргів.

Федеративні держави як суб'єкти МП. Статус цілісного суб'єкта в міждержавних відносинах. Вплив специфіки федеративної держави на механізм реалізації її правосуб'єктності. Участь членів (суб'єктів) федеративної держави у виконанні її міжнародних договорів.

Україна як суб'єкт МП. Історія формування міжнародної правосуб'єктності України. Правосуб'єктність України згідно з Конституцією України.

Міжнародно-правовий статус суб'єктів федеративної держави. Співвідношення міжнародних і внутрішньодержавних засобів регламентації

статусу суб'єктів (членів) федерації. Роль практики різних держав.

Державоподібні утворення. Досвід «вільних міст». Спеціальний міжнародно-правовий статус Ватикану і Мальтійського ордену.

Міжнародна правосуб'єктність народів (націй). Право на самовизначення. Правосуб'єктність міжнародних організацій. Похідний характер їх правосуб'єктності. Специфіка функцій (компетенції) організації як суб'єкта.

Міжнародна правосуб'єктність індивідів. Різноманітність поглядів щодо міжнародно-правового статусу індивідів. Зростання в МП норм, які регламентують відносини з участю індивідів, наділення їх правами й обов'язками.

ТЕМА 3. ДЖЕРЕЛА МІЖНАРОДНОГО ПРАВА

Поняття і види. Статут ООН і презумпція різноманітності джерел МП. Традиційні і нові форми втілення міжнародно-правових норм. Тлумачення ст. 38 Статуту Міжнародного Суду ООН.

Міжнародний договір - основне джерело МП. Його визначення у Віденській конвенції про право міжнародних договорів. Форма договору. Міжнародні договори України.

Міжнародний звичай. Його юридичні значення, специфіка. Співвідношення договору і звичаю.

Загальні принципи права.

Акти міжнародних конференцій. Підстави кваліфікації таких актів як джерел МП.

Акти міжнародних організацій. Роль статутів організацій в оцінці їх актів. Підстави для кваліфікації таких актів як джерел МП. Характеристика резолюцій ООН.

ТЕМА 4. ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА

Принцип суверенної рівності держав.

Принцип невтручання у внутрішні справи.

Принцип рівноправності та самовизначення народів і націй.

Принцип незастосування сили або загрози силою.

Принцип мирного вирішення міжнародних спорів.

Принцип нерушимості державних кордонів.

Принцип територіальної цілісності держав.

Принцип поваги прав людини й основних свобод.

Принцип співробітництва держав.

Принцип добросовісного виконання міжнародних зобов'язань.

ТЕМА 5. МІЖНАРОДНЕ ПРАВО І ВНУТРІШНЬОДЕРЖАВНЕ ПРАВО

МП і внутрішньодержавне право як взаємоузгодженні і взаємодіючі правові системи. Реальні фактори взаємодії міжнародно-правових і національно-правових норм і ілюзійні уявлення про “трансформації” перших в другі. Розуміння конституційних формулювань про норми МП як складової частини національної правової системи (частини внутрішнього права).

Функції МП у внутрішньодержавній сфері. Здатність норм сучасного МП до безпосередньої дії у сфері внутрішньодержавної діяльності і юрисдикції. Безпосереднє застосування норм МП судами, іншими органами держав, їх посадовими особами, господарськими суб'єктами і громадянами (індивідами). Конституція України про застосування міжнародних договорів. Спільний предмет регулювання і правозастосовні комплекси.

МП як фактор удосконалення національного законодавства. Проведення законодавства у відповідність із міжнародними договорами, іншими джерелами МП. Форми приведення у відповідність. Необхідність усунення програми у законодавстві.

Взаємодія міжнародних договорів і національного законодавства в правозастосовному процесі. Класифікація форм реалізації норм МП за варіантами безпосереднього застосування. Відсилки до міжнародних договорів в українському (раніше - радянському) законодавстві. Прийняття у зв'язку з укладенням договорів спеціально правових актів про заходи по виконанню договорів. Наявність колізійних ситуацій, при яких виникають протиріччя між нормами законів і нормами договорів. Методи врегулювання таких колізій. Тлумачення законодавчого припису про пріоритетне застосування договірних правил.

ТЕМА 6. ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ У МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ

Поняття міжнародно-правової відповідальності. Норми щодо відповідальності, як особливий міжнародно-правовий інститут.

Підстави для міжнародно-правової відповідальності. Юридичні підстави, їх варіанти. Фактичні підстави, їх конкретні виявлення.

Ознаки міжнародного правопорушення. Протиправність вчинку (поведінки). Шкода (збиток). Питання про вину як самотійну ознаку правопорушення.

Види міжнародних правопорушень. Делікти. Міжнародні злочини.

Відмежування правопорушень держави від суміжних діянь. Недружні акти. Злочини міжнародного характеру.

Обставини, які звільняють від відповідальності. Обставини, що унеможливають виникнення відповідальності, і обставини, що звільняють від реалізації відповідальності.

Відповідальність за правомірну діяльність. Підстави і різновиди такої відповідальності.

Види і форми міжнародно-правової відповідальності. Матеріальна і нематеріальна (політична) відповідальність. Форми відшкодування: реституція, компенсація, сатисфакція та ін.

Реалізація відповідальності. Основні засоби: добровільний і з використанням примусових засобів. Санкції - індивідуальні і колективні. Процесуальний механізм реалізації.

ТЕМА 7. ТЕРИТОРІЯ І МІЖНАРОДНЕ ПРАВО

Класифікація територій (просторів) за їх правовим режимом. Державна територія, міжнародна територія, простори зі змішаним правовим режимом, їх основні ознаки, методи правової регламентації.

Державна територія: склад, правовий режим. Поняття складові частини. Характеристика сухопутного, водного, повітряного простору. Правовий режим Арктики. Принцип територіального верховенства як основа визначення правового статусу. Регламентація використання території одної держави іншою державою. Правові підстави територіальних змін. Урегулювання територіальних спорів.

Державні кордони. Поняття, види. Співвідношення національного і міжнародно-правового урегулювання. Делімітація і демаркація. Зовнішні державні кордони в умовах СНД. Режим державного кордону. Вирішення прикордонних інцидентів. Функції прикордонних представників.

Міжнародні річки. Регламентація судноплавства й інші форми використання. Правовий режим Дунаю.

Міжнародні канали. Правове становище, регламентація використання.

Міжнародно-правовий режим Антарктики.

ТЕМА 8. ГРОМАДЯНСТВО В МІЖНАРОДНОМУ ПРАВІ

Громадянство і МП. Узгодження національного законодавства в громадянстві з міжнародними договорами. Участь міжнародних норм у регулюванні права на громадянство, та інших питань громадянства. Громадянство жінок при вступі до шлюбу. Громадянство при територіальних

змінах (право оптації). Подвійне громадянство. Значення міжнародних договорів при вирішенні питань виходу з громадянства. Захист прав і законних інтересів громадян, які знаходяться за межами своєї держави.

Статус іноземних громадян і МП. Співвідношення національного законодавства і міжнародних договорів, які визначають статус іноземних громадян. Національний режим. Спеціальний режим.

Статус біженців і вимушених переселенців. Роль міжнародних договорів у регламентації статусу цих осіб.

Право притулку. Підстави надання такого права. Статус осіб, що отримали притулок.

ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ 2. ГАЛУЗІ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА

ТЕМА 9. ПРАВО МІЖНАРОДНИХ ДОГОВОРІВ

Поняття і джерела. Право міжнародних договорів як базова галузь МП. Взаємодія спеціальних конвенцій, індивідуального договірного регулювання і внутрішньодержавного законодавства.

Сторони в міжнародному договорі. Договірна правоздатність держав, міжнародних організацій і деяких інших суб'єктів.

Укладення міжнародних договорів. Процес укладення договорів, його стадії. Повноваження. Підготовка тексту договору. Прийняття тексту договору. Згода на обов'язковість договору. Підписання. Парафування. Ратифікація. Договори, що підлягають ратифікації. Обмін ратифікаційними грамотами. Депонування ратифікаційних грамот. Набрання договором чинності. Приєднання до договору. Строк дії договору.

Опублікування і реєстрація договору. Офіційне опублікування. Реєстрація в Секретаріаті ООН.

Недійсність договорів. Підстави визнання договору недійсним. Абсолютна і відносна недійсність.

Припинення і призупинення договору. Підстави припинення договору. Денонсація. Скасування. Призупинення дії.

ТЕМА 10. ДИПЛОМАТИЧНЕ ПРАВО

Поняття і джерела. Основа галузі - норми дипломатичного права і консульського права. Комплекс конвенцій, національних нормативних актів.

Органи зовнішніх зносин. Внутрішньодержавні органи: структура, повноваження. Закордонні органи - постійні і тимчасові.

Дипломатичні представництва: порядок створення. Функції. Види

дипломатичних представництв. Штат представництва, категорії його персоналу. Глави представництв, їх класи. Порядок призначення глави представництва. Функції дипломатичного представництва.

Дипломатичні привілеї й імунітети. Привілеї й імунітети дипломатичного представництва, його резиденції, архівів, кореспонденції. Привілеї й імунітети глави і співробітників представництва (дипломатичних агентів). Процедура оголошення дипломатичного агента небажаною особою. Можливість позбавлення імунітету.

ТЕМА 11. КОНСУЛЬСЬКЕ ПРАВО

Консульські установи. Види установ, що виконують консульські функції. Порядок формування консульських установ і призначення консулів. Консульські функції. Привілеї й імунітети консульських установ. Привілеї й імунітети службових осіб.

Торговельно-економічні місії. Їх юридичне становище. Функції.

Постійні представництва при міжнародних організаціях.

Спеціальні місії. Їх завдання і повноваження.

ТЕМА 12. СПОСОБИ ВИРІШЕННЯ МІЖНАРОДНИХ СПОРІВ

Загальні положення.

Сфера застосування мирних способів вирішення спорів. Прямі переговори. Посередництво і добрі послуги. Міжнародні слідчі комісії. Примирення. Арбітраж. Міжнародний суд ООН. Вирішення спорів у міжнародних організаціях. Регіональні організації.

ТЕМА 13. ПРАВО МІЖНАРОДНОЇ БЕЗПЕКИ

Поняття, джерела. Особливості права міжнародної безпеки як галузі МП. Види міжнародних договорів, що регламентують правові аспекти забезпечення миру, обмеження зброї і роззброєння.

Роль МП у запобіганні війни. Заходи по запобіганню ядерної війни.

Колективна безпека. Її поняття й елементи. Універсальна система і регіональні системи колективної безпеки. Колективна безпека в рамках СНД.

Роззброєння й обмеження озброєнь. Заборона випробувань ядерної зброї. Нерозповсюдження ядерної зброї. Обмеження стратегічної зброї. Заборона бактеріологічної і хімічної зброї. Проблема заборони ядерної зброї.

Заходи укріплення довіри, міжнародний контроль. Поняття і види заходів довіри, їх регламентація. Механізм контролю. Співвідношення контролю і заходів довіри.

ТЕМА 14. МІЖНАРОДНЕ ПРАВО ПРАВ ЛЮДИНИ

Поняття. Принцип поваги прав людини й основних свобод як першооснова міжнародно-правового регулювання проблеми гуманітарного характеру. Міжнародне право й основи його використання у всьому комплексі норм про права людини. Найважливіші компоненти характеристики цієї галузі МП.

Джерела. Їх, предметна різноманітність. Особливе значення міжнародних пактів. Регіональні конвенції. Взаємодія міжнародно-правових актів із національним законодавством.

Міжнародні стандарти прав і свобод людини. Стандарти як нормативний мінімум, їх функції. Узгодження внутрішньодержавного і міжнародного переліку прав і свобод, їх зміст, засоби забезпечення і захисту. Порівняння норм пактів та конвенцій з нормами Конституції України.

Міжнародні механізми забезпечення і захисту прав людини. Система міждержавних органів, наділених функціями міжнародного контролю за діяльністю держав у сфері забезпечення прав людини. Співвідношення національних і міжнародних засобів захисту прав людини. Спеціальні міждержавні органи, компетентні розглядати звернення індивідів. Регламентація права на звернення до таких органів.

Захист прав людини в період збройних конфліктів. Норми міжнародного гуманітарного права, що діє в умовах збройних конфліктів. Методи захисту цивільного населення.

ТЕМА 15. ПРАВО МІЖНАРОДНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

Поняття, джерела. Регламентація статусу і діяльність організацій і органів, що мають міждержавний (міжурядовий) характер. Установчі акти. Договори між організаціями й урядами держав.

Види міжнародних організацій. Глобальні (універсальні) організації. Інші організації, в тому числі і регіональні. Організації загальної і спеціальної компетенції, спеціалізовані установи ООН. Самостійні міжнародні органи.

Юридична природа міжнародної організації. Похідна і функціональна правосуб'єктність. Ознаки міжурядової організації. Внутрішнє право міжнародних організацій.

Організація Об'єднаних Націй. Статут, цілі, принципи, членство. Статут ООН: прийняття, структура, процедура внесення змін. Цілі і принципи ООН. Членство в організації, порядок прийняття. Правоздатність, привілеї й імунітети ООН і її посадових осіб. Представництва ООН у державах.

Система органів ООН. Генеральна Асамблея: склад, компетенція, порядок роботи, правила процедури, резолюції. Рада Безпеки: склад, функції, включаючи особливі повноваження по застосуванню примусових засобів, порядок діяльності, специфіка процедури прийняття рішень. Економічна і Соціальна Рада. Міжнародний Суд: склад, компетенція, проблеми обов'язкової юрисдикції, судова процедура. Секретаріат ООН, повноваження Генерального Секретаря ООН.

Спеціалізовані установи ООН. Основні риси статусу. Різновиди.

Регіональні міжнародні організації. Загальна характеристика регіональних організацій, ознаки їх співвідношення з положеннями Статуту ООН. Їх різновиди.

Організація по безпеці та співробітництву в Європі. Становлення і розвиток, перехід від Наради (СБСЕ) до Організації (ОБСЕ). Основні документи. Держави - учасниці. Структура органів.

Європейський Союз. Становлення і розвиток. Склад. Національні риси в структурі і повноваженнях. Органи.

Рада Європи. Склад. Цілі. Європейські конвенції. Органи.

ТЕМА 16. МІЖНАРОДНЕ МОРСЬКЕ ПРАВО

Поняття, джерела. Різновиди міжнародних конвенцій, їх взаємодія з внутрішньодержавним законодавством.

Внутрішні морські води. Поняття, складові частини. Правовий режим і правила користування. Здійснення юрисдикції на іноземних судах в внутрішніх водах і портах.

Територіальне море. Поняття. Порядок відліку і відмежування. Правовий режим. Право мирного проходу, його умови. Здійснення юрисдикції на іноземних судах при проході через територіальне море.

Міжнародні протоки. Поняття, різновиди. Регламентація правового статусу. Особливі правила для Чорноморських заток.

Виключна економічна зона. Поняття, порядок відліку. Правовий режим. Суверенні права прибережної держави, її юрисдикція. Права інших держав.

Континентальний шельф. Поняття, порядок відліку і встановлення зовнішнього кордону, правовий режим. Суверенні права прибережної держави. Права інших держав.

Відкрите море. Поняття, співвідношення з іншим морськими просторами. Правовий режим. Свобода відкритого моря. Забезпечення доступу внутріконтинентальних держав. Виключна юрисдикція держави над суднами свого прапора.

Морське дно за межами національної юрисдикції. Сучасна регламентація. Район і його ресурси як спільні наслідки людства. Правовий режим. Міжнародний орган по морському дну.

ТЕМА 17. МІЖНАРОДНЕ ПОВІТРЯНЕ ПРАВО

Поняття, джерела. Варіанти правового регулювання відповідно до статусу повітряного простору. Співвідношення багатосторонніх, односторонніх договорів і національного законодавства.

Правове регулювання міжнародних польотів над державною територією.

Підстави для допущення іноземних повітряних суден, регламентація регулярних і нерегулярних польотів. Умови використання повітряного простору держави. Режим відкритого неба.

Правове регулювання польотів у міжнародному повітряному просторі. Режим повітряного простору як міжнародної території, порядок його використання для повітряних сполучень.

Комерційні права в міжнародних повітряних сполученнях. Різні рівні комерційної діяльності - “свободи повітря”.

ТЕМА 18. МІЖНАРОДНЕ КОСМІЧНЕ ПРАВО

Поняття, джерела. Міжнародне космічне право як галузь МП. Різновиди договірної регламентації.

Правовий режим космічного простору і небесних тіл. Принципи діяльності держав по дослідженню і використанню космічного простору, включаючи місяць та інші небесні тіла. Заборона національного присвоєння у будь-якій формі. Свобода діяльності всіх держав. Режим експлуатації природних ресурсів місяця та інших небесних тіл.

Правовий режим космічних об’єктів. Належність космічних об’єктів, їх реєстрація. Регламентація їх використання. Повернення об’єктів, запущених у космічний простір. Відповідальність за шкоду, заподіяну космічними об’єктами.

Космічні екіпажі. Космонавти - посланці людства. Надання їм допомоги. Рятівання космонавтів та їх повернення.

Правові форми співробітництва держав у космосі. Регламентація та взаємодія держав, що проводять космічні дослідження.

ТЕМА 19. МІЖНАРОДНЕ ПРАВО НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Поняття, джерела. Основні риси міжнародного права навколишнього

середовища (міжнародного екологічного права). Багатосторонні і двосторонні договори, їх взаємодія з національними законодавствами.

Охорона навколишнього середовища і космічного простору. Заходи по запобіганню трансграничного забруднення повітря на великі відстані, по запобіганню забруднення космосу. Заборона військового або всякого ворожого використання засобів впливу на природне середовище.

Охорона морського середовища. Заходи по запобіганню забруднення моря нафтою, нафтопродуктами, радіоактивними відходами, викидами відходів та інших матеріалів.

Охорона живого і рослинного світу. Заходи захисту фауни і флори, включаючи регулювання рибальства та промислу живих ресурсів, охорону місць проживання, захисту конкретних видів.

ТЕМА 20. МІЖНАРОДНЕ ЕКОНОМІЧНЕ ПРАВО

Поняття, джерела. Міжнародне економічне право як галузь МП, її підгалузі. Різновиди регульованих відносин. Інтеграційні процеси на глобальному та регіональному рівнях. Специфіка заходів правового регулювання на межі з міжнародними приватним правом.

Співробітництво у сфері торгівлі. Регулювання зовнішньоторговельних зв'язків на основі принципу найбільшого сприяння і взаємної вигоди. Договори міжнародної купівлі-продажу товарів.

Митне співробітництво. Основні риси міжнародного митного права.

ТЕМА 21. МІЖНАРОДНЕ КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО

Поняття. Правові основи співробітництва держав у боротьбі зі злочинністю, перш за все міжнародною. Термін “міжнародне кримінальне право” в історичному розвитку. Функції норм міжнародного цивільного права.

Джерела. Види актів із питань співробітництва держав у боротьбі зі злочинністю. Їх взаємодії з національними кримінальними законодавствами.

Міжнародні злочини і злочини міжнародного характеру. Поняття міжнародних злочинів - злочинів проти миру, безпеки людства. Ознаки злочинів міжнародного характеру. Їх різновиди. Замахи на осіб, які користуються міжнародним захистом. Захоплення заручників. Захоплення повітряних суден. Незаконний обіг наркотичних засобів і психотропних речовин.

Правова допомога в кримінальних справах. Види діяльності у сфері правової допомоги в кримінальних справах. Видача осіб, які скоїли злочин. Злочини, які тягнуть за собою видачу. Підстави відмови видачі. Здійснення

кримінального переслідування. Передача засуджених осіб державі, громадянами якої вони є, для відбуття покарання. Підстави для відмови в передачі. Процесуальні аспекти передачі засуджених осіб.

Обов'язки держав відповідно з міжнародними конвенціями. Норми, які містять кваліфікацію злочинного діяння. Норми, що забезпечують неухильність кримінального переслідування передбачених злочинців і їх покарання. Принцип універсальної кримінальної юрисдикції.

Міжнародний організаційно-правовий механізм співробітництва в боротьбі зі злочинністю. Діяльність ООН. Міжнародна організація кримінальної поліції (Інтерпол). Бюро по координації боротьби з організованою злочинністю та іншими небезпечними видами злочинів на території СНД.

Міжнародні трибунали. Історичний досвід міжнародних військових трибуналів (Нюрнберг, Токіо). Міжнародний трибунал із метою судового переслідування осіб, які несуть відповідальність за серйозні порушення міжнародного, гуманітарного права на території колишньої Югославії та Руанди. Міжнародний кримінальний суд у системі органів, що ведуть боротьбу зі злочинністю.

ТЕМА 22. ПРАВО ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ

Поняття, джерела. Використання терміну “право збройних конфліктів”, його зміст. Види договорів, що регламентують міжнародні збройні конфлікти та збройні конфлікти не міжнародного характеру.

Початок війни і його правові наслідки. Оголошення війни. Наслідки початку війни. Просторова сфера збройного конфлікту (театр військової дії). Роль Міжнародного комітету Червоного Хреста.

Учасники збройного конфлікту. Законні учасники (комбатанти), їх статус. Особливі правила відносно партизан, а також тих, що ведуть боротьбу в дружинах опору. Добровольці. Ставлення до найманців.

Заборона або обмеження встановлених засобів і методів ведення війни. Еволюція відповідних правил. Категорія заборонених різновидів зброї масового знищення і звичайної зброї. Заборона нападу на установлені об'єкти і їх руйнування.

Захист поранених, хворих і військовополонених. Правовий стан поранених і хворих. Режим військового полону, правила поводження з військовополоненими.

Правовий режим військової окупації. Міжнародний стан окупованої у ході військових дій території. Заходи захисту населення на такій території.

Захист культурних цінностей. Правова заборона відповідно культурних

об'єктів і культурних цінностей в умовах збройного конфлікту.

Закінчення війни і її правові наслідки. Припинення військових дій - припинення, безумовна капітуляція. Припинення стану війни. Мирний договір. Інші правові форми припинення стану війни.

4. Структура навчальної дисципліни

Назва змістовного модуля і тем	Кількість годин				
	Усього	У тому числі			
		л	п	лаб.	с. р.
1	2	3	4	5	6
Модуль 1					
Змістовний модуль 1. Основні поняття та інститути міжнародного права					
1. Поняття МП, предмет його регулювання		2	2	-	4
2. Суб'єкти МП		2	2	-	4
3. Джерела МП		-	-	-	8
4. Основні принципи МП		2	2	-	4
5. МП і внутрішньодержавне право		-	-	-	4
6. Відповідальність в МП		4	2	-	4
7. Територія і МП		2	2	-	4
8. Громадянство в МП		-	-	-	4
Модульний контроль	1	-	1	-	-
Разом за змістовним модулем 1		12	11	-	36
Змістовний модуль 2. Галузі міжнародного права					
9. Право міжнародних договорів		2	2	-	6
10. Дипломатичне право		2	-	-	6

11.Консульське право		2	-	-	6
12.Способи вирішення міжнародних спорів		2	2	-	4
13.Право міжнародної безпеки		2	2	-	6
14. Міжнародне право прав людини		2	2	-	6
15.Право міжнародних організацій		2	2	-	6
16.Міжнародне морське право		2	2	-	6
17.Міжнародне повітряне право		2	2	-	6
18.Міжнародне космічне право		2	2	-	6
19.Міжнародне право навколишнього середовища		2	2	-	4
20.Міжнародне економічне право		-	-	-	6
21.Міжнародне кримінальне право		2	2	-	6
22.Право збройних конфліктів		2	-	-	6
Модульний контроль 2	1	-	1	-	
Разом за змістовним модулем			21		
Усього годин	180	32	32	-	116

5. Теми семінарських занять

№ п/п	Назва теми	Кількість годин
1		
2		
	Разом	

6. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість Годин
1	Поняття МП, предмет його регулювання	1
2	Субєкти МП	1
3	Джерела МП	2
4	Основні принципи МП	2
5	Відповідальність в МП	2
6	Територія і МП	2
7	Право міжнародних договорів	2
8	Дипломатичне право	2
9	Консульське право	1
10	Способи вирішення міжнародних спорів	1
11	Право міжнародної безпеки	1
12	Міжнародне право прав людини	2
13	Право міжнародних організацій	2
14	Міжнародне морське право	2
15	Міжнародне повітряне право	2
16	Міжнародне космічне право	2
17	Міжнародне право навколишнього середовища	2
18	Міжнародне кримінальне право	2
19	Право збройних конфліктів	2
	Разом	32

6. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Поняття МП, предмет його регулювання	4
2	Субєкти МП	4
3	Джерела МП	8
4	Основні принципи МП	4
5	МП і внутрішньодержавне право	4
6	Відповідальність в МП	4
7	Територія і МП	4
8	Громадянство в МП	4
9	Право міжнародних договорів	6
10	Дипломатичне право	6

11	Консульське право	6
12	Способи вирішення міжнародних спорів	4
13	Право міжнародної безпеки	6
14	Міжнародне право прав людини	6
15	Право міжнародних організацій	6
16	Міжнародне морське право	6
17	Міжнародне повітряне право	6
18	Міжнародне космічне право	6
19	Міжнародне право навколишнього середовища	4
20	Міжнародне економічне право	6
21	Міжнародне кримінальне право	6
22	Право збройних конфліктів	6
	Разом	116

9. Індивідуальні завдання

Програмою не передбачено.

10. Методи навчання

Проведення аудиторних лекцій, практичних занять, індивідуальні консультації (при необхідності), самостійна робота студентів за матеріалами, опублікованими кафедрою (методичні посібники).

11. Методи контролю

Проведення поточного контролю, письмового модульного контролю, фінальний контроль у вигляді іспиту.

12. Критерії оцінювання та розподіл балів, які отримують студенти

12.1. Розподіл балів, які отримують студенти (кількісні критерії оцінювання)

Складові навчальної роботи	Бали за одне заняття (завдання)	Кількість занять (завдань)	Сумарна кількість балів
Модуль 1			
Змістовний модуль 1			
Робота на лекції	0...0,5	6	0...3

Робота на практичних заняттях	0...2	5	0...10
Модульний контроль	0...20	1	0...20
Модуль 2			
Змістовний модуль 2			
Робота на лекції	0... 0,5	13	0...6,5
Робота на практичних заняттях	0...2	10	0...20
Модульний контроль	0...25	1	0...25
Виконання РК	0...15	1	0...15
Усього за семестр			0...100

Відповідно до п. 3.2. Положення про рейтингове оцінювання досягнень студентів у Національному аерокосмічному університеті ім. М.Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут» студенту можуть призначатися бали за інші активності, пов'язані з навчальною дисципліною, які нараховуються та можуть бути враховані у загальній оцінці за семестр. Бали зокрема можуть призначатися за такі активності, пов'язані з навчальною дисципліною, як:

- участь у науковому комунікативному заході (конференції, семінарі, круглому столі тощо) із написанням тез наукової доповіді за предметом навчальної дисципліни (20 балів);
- участь у другому турі Всеукраїнської олімпіади відповідного напрямку (20 балів);
- участь (прослуховування) не менш, ніж у 5 вебінарах, пов'язаних з навчальною дисципліною (3-15 балів);
- участь у тренінгу, пов'язаному з навчальною дисципліною (15 балів);
- проходження он-лайн курсу, пов'язаного з навчальною дисципліною (20 балів);

- участь та отриманні рейтингового місця у тематично пов'язаному із предметом навчальної дисципліни студентському конкурсі (30 балів);
- розробка та створення дидактичного матеріалу за тематикою предмету навчальної дисципліни (15 балів) (підтвердження – дидактичний матеріал);
- проведення правоосвітнього заходу із учнями шкіл та інших навчальних закладів за тематикою навчальної дисципліни (20 балів);
- написання реферату (5 балів);
- участь у не менш, ніж 3 заходах, що проводяться студентськими професійними об'єднаннями за спеціальністю (5-15 балів);
- інші активності, пов'язані з навчальною дисципліною, за попереднім погодженням із науково-педагогічним працівником, який викладає навчальну дисципліну.

Семестровий контроль (іспит/залік) проводиться у разі відмови студента від балів поточного тестування й за наявності допуску до іспиту/заліку. Під час складання семестрового іспиту/заліку студент має можливість отримати максимум 100 балів.

Білет для іспиту складається з тестового завдання (10 балів), двох теоретичних питань (40 балів) і двох практичних (50 балів)

12.2. Якісні критерії оцінювання

Необхідний обсяг знань для одержання позитивної оцінки:

У результаті вивчення навчальної дисципліни студенти повинні **знати:**

- понятійний апарат міжнародного права, його систему й сутність, основні інститути та субінститути;
- поняття предмету, методів та системи міжнародного права;
- поняття "суб'єкт міжнародного права", його складові елементи, види та зміст правового статусу суб'єктів міжнародного права;
- порядок та особливості укладення міжнародного договору, його сторони та зміст;

- форми та джерела міжнародного права.

У результаті вивчення дисципліни студенти повинні **вміти**:

- працювати з національними та міжнародними нормативними актами України;
- застосувати набуті знання у вирішенні практичних питань;
- знаходити недоліки та порушення міжнародного законодавства та законодавства України, їх співвідношення;
- аналізувати існуючу судову практику в галузі розв'язання спорів між учасниками міжнародних правовідносин;
- використовувати наукові праці вчених в галузі міжнародного права з метою поглиблення набутих знань.

12.3 Критерії оцінювання роботи студента протягом семестру

Задовільно (60-74). Теоретичний зміст дисципліни засвоєний частково, деякі практичні навички роботи з навчальним матеріалом не сформовані, частина передбачених робочою навчальною програмою завдань не виконана, або якість виконання деяких з них оцінено числом балів, близьким до мінімального, відповідь (в усній або письмовій формі) фрагментарна, непослідовна.

Добре (75-89). Теоретичний зміст курсу засвоєний повністю, практичні навички роботи з навчальним матеріалом в основному сформовані, всі навчальні завдання, що передбачені робочою навчальною програмою, виконані, якість виконання жодного з них не оцінено мінімальним числом балів, деякі види завдань виконані з помилками, робота має декілька незначних помилок або одну-дві значні помилки.

Відмінно (90-100). "Відмінно" – теоретичний зміст дисципліни (курсу) засвоєний студентом повністю, необхідні практичні навички роботи з навчальним матеріалом повністю сформовані, всі навчальні завдання, що

передбачені робочою навчальною програмою, виконані в повному обсязі, відмінна робота без помилок або з однією незначною помилкою.

Шкала оцінювання: бальна і традиційна

Сума балів	Оцінка за традиційною шкалою	
	Іспит, диференційований залік	Залік
90 – 100	Відмінно	Зараховано
75 – 89	Добре	
60 – 74	Задовільно	
0 – 59	Незадовільно	Не зараховано

12.4 Дотримання вимог академічної доброчесності студентами під час вивчення навчальної дисципліни

Під час вивчення навчальної дисципліни студенти мають дотримуватися загальноприйнятих морально-етичних норм і правил поведінки, вимог академічної доброчесності, передбачених Положенням про академічну доброчесність Національного аерокосмічного університету ім. М. Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут» (<https://khai.edu/assets/files/polozhennya/polozhennya-pro-akademichnu-dobrochesnist.pdf>).

13. Методичне забезпечення

1. Опорний конспект лекцій;
2. Інтерактивний комплекс навчально-методичного забезпечення дисципліни (НМКД).

14. Рекомендована література

Базова

1. Баймуратов М.А. Міжнародне громадське право. - Х.: Одиссей, 2003. – 752 с.
2. Бірюков П.М. Міжнародне право. 3-тє вид.перер.і доп. - М.: Юристъ, 2006.- 658 с.

3. Буроменський М.В., Кудас І.Б., Маєвська А.А., Семенов Б.С., Стешенко В.С. Міжнародне право: Навч. посібник / М.В. Буроменський (заг. ред.). - К.: Юрінком Інтер, 2005. - 336 с.
4. Буткевич О.В. Біля витоків міжнародного права. -СПб.: Вид-во Р. Асланова «Юридичний центр Пресс», 2008. – 881 с.
5. Буткевич В.Г., Мицик В.В., Задорожний О.В. Міжнародне право: Основи теорії. – К., Либідь, 2002. – 606 с.
6. Буткевич В.Г.(ред.). Мицик В.В., Задорожний О.В. Міжнародне право: Основні галузі. – К., Либідь, 2004.– 816 с.
7. Європейський суд із прав людини. Вибрані рішення. - М.: Поліграф майстер, 2006. – 415 с.
8. Ігнатенко Г.В., Тіунов О.І. Міжнародне право. 3-тє вид.,перер.і доп. – М.:Норма, 2005.- 624 с.
9. Як працювати за програмою ООН у галузі прав людини. Довідник громадянського суспільства. - Нью-Йорк-Женева, 2008. - 192 с. Доступний в Інтернеті на Офіційному сайті ООН. Режим доступу: www.un.org.
10. Карташин В.А., Лукашева Є.А. Міжнародні акти про права человека.2-е изд.,доп.- М.:Изд-во НОРМА, 2002.- 944 с.
11. Лукашук І.І. Міжнародне право. Загальна частина: навч. для студентів юрид. фак. та вузів / І.І. Лукашук; Ріс. Акад. Наук, Ін-т держави та права, Академ.правовий ун-т. Изд.3-е, перероб. та дод. - М.: Волтерс Клувер, 2008. – 432 с.
12. Лукашук І.І. Міжнародне право. Особлива частина: навч. для студентів юрид. фак. та вузів / І.І. Лукашук; Ріс. Акад. Наук, Ін-т держави та права, Академ.правовий ун-т. Изд.3-е, перероб. та дод. - М.: Волтерс Клувер, 2010. – 544 с.
13. Лукашук І.І. Право міжнародної ответственности. - М.: Волтерс Клувер, 2004. – 432 с.
14. Маланчук П. Вступ до міжнародного права за Ейкхерстом / Пер. з англ. – Харків: Консул, 2000. – 592 с.

15. Мацко А.С. Міжнародне право: Навч. посіб. / Міжрегіональна академія управління персоналом. - К.: МАУП, 2005. - 216 с.
16. Міжнародне право в документах / М.В. Буроменський (уклад.). — Х.: Видавництво Національного ун-ту внутрішніх справ, 2003. - 376 с.
17. Міжнародні акти про права людини: Збірник документів/Упоряд. Д.ю.н., проф. В.А. Карташкін, д.ю.н., проф. Є.А. Лукашова. - 2-ге вид. дод. - М. Вид. НОРМА, 2002. – 944 с.
18. Мережко А.А. Історія міжнародно-правових навчань. - К.: Таксон, 2006. - 492 с.
19. Загальна теорія прав людини / Керівник авт. та отв.ред. д-р юрид.наук Е.А. Лукашова. - М.: НОРМА, 1996.
20. Право Європейського Союзу: учень для вузів / за ред.. С.Ю.Кашкіна. - 3-е узд.перераб.і дод. - М.: Видавництво Юрайт; ІД Юрайт, 2010. – 1119 с.
21. Репецький В.М., Лисик В.М. Міжнародне гуманітарне право: підручник. – К.: Знання, 2007. – 467 с.
22. Сироїд Т.Л. Міжнародне право: навч.посіб./Т.Л. Сироїд; МВС України, Харк.нац.ун-т внутр..справ. – Х.: ХНУВС, 2009. – 336 с.
23. Толстих В.Л. Курс міжнародного права: підручник В.Л. Толстих. - М.: Волтерс Клувер, 2009. – 1056 с.
24. Тункін Г.І. Теорія міжнародного права. За загальною ред..проф. Л.М. Шестакова. - М.: Видавництво «Зерцало», 2009. – 416 с.
25. Черкес М.Ю. Міжнародне право: Підручник. – К.: Правова єдність, 2009. – 392 с.

Допоміжна

1. Базов О. В. Деякі питання щодо визначення злочину агресії в міжнародному кримінальному праві / О. В. Базов // Публічне право. - 2018. - № 1. - С. 123-133.
2. Бисага Ю. М. Методологія дослідження конституційного права звертатися до міжнародних судових установ і міжнародних організацій / Ю. М. Бисага, Л. М. Дешко // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного

університету. Серія : Юриспруденція. - 2016. - Вип. 21. - С. 14-16.

3. Борох В. О. Міжнародне право і процес глобалізації / В. О. Борох // Молодий вчений. - 2017. - № 11. - С. 844-847.

4. Льовін А. Відповідальність за правомірну діяльність в європейському міжнародному праві / А. Льовін, Д. Чорнобай // Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка. Міжнародні відносини. – 2012. – Вип. 38/39. – С. 116–118.

5. Малишева Ю. В. Розвиток інституту санкцій у сучасному міжнародному праві / Ю. Малишева // Публічне право. – 2012. – № 2. – С. 170–176.

6. Мацко А. С. Співробітництво держав щодо встановлення міжнародної відповідальності за найманство / А. С. Мацко, О. О. Демченко // Часопис Київського університету права. – 2004. – № 3. – С. 114–119.

7. Мохончук С. М. Міжнародна регламентація відповідальності за злочини проти миру та безпеки людства / С. М. Мохончук // Юрист України. – 2012. – № 1/2. – С. 76–81.

8. Наум М. Я. Фізична особа як суб'єкт міжнародного права / М. Я. Наум, М. О. Сальніков // Міжнародний науковий журнал "Інтернаука" . - 2018. - № 8(2). - С. 31-34.

9. Островська Б. В. Біоетична концепція захисту життя людини в сучасному міжнародному праві / Б. В. Островська // Правова держава. - 2018. - Вип. 29. - С. 331-338.

10. Поповичук В. О. Міжнародні стандарти закріплення правопорушень у сфері незаконного використання символіки Червоного Хреста, Червоного Півмісяця, Червоного Кристала / В. О. Поповичук // Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія : Юридичні науки. - 2018. - Т. 29(68), № 2. - С. 108-115.

11. Столярський О. В. Основні доктринальні підходи щодо поняття військових злочинів у міжнародному праві / О. В. Столярський // Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія : Юридичні науки. - 2017. - Т. 28(67), № 1. - С. 79-83.

12. Тищенко К. С. Міжнародні стандарти прав людини: поняття та класифікація / К. С. Тищенко // Молодий вчений. - 2017. - № 12. - С. 328-331.

13. Чехович Т. Передумови та підстави виникнення міжнародно-правової відповідальності / Т. Чехович // Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченка. Юридичні науки. – 2010. – Вип. 84. – С. 31–35.

11. Інформаційні ресурси

1. Сайт Організації Об'єднаних Націй. Режим доступу: www.un.org.
2. Сайт Європейського Союзу. Режим доступу: <http://europa.eu/>
3. Сайт Ради Європи. Режим доступу: <http://www.coe.int/>
4. Сайт Європейського суду з прав людини. Режим доступу: <http://www.espch.ru>.
5. Сайт Міжнародної організації кримінальної поліції. Режим доступу: <http://www.interpol.int>
6. Сайт Євразійський юридичний журнал. Режим доступу: <http://www.eurasialaw.ru>.
7. Сайт Верховної Ради України. Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/>
8. Сайт Міністерства внутрішніх справ України. Режим доступу. <http://www.mfa.gov.ua/>
9. Сайт Міністерства закордонних справ. Режим доступу: <https://mfa.gov.ua/ua>